

Monica Wolffensperger en Nienke van Dijk: Vrouwensynode als eerste stap naar vrouwenkerk (1987)

Sieth Delhaas

Hervormd Nederland, 22 augustus 1987

Inleiding

Het symposium 'Vrouw en Macht' waarmee het tweede lustrum van het vrouw-en-geloofwerk van Kerk en Wereld wordt gevierd, heeft ook de eerste oecumenische vrouwensynode op het programma staan. Van Dijk: 'Een oecumenische vrouwensynode betekent dat we vrouwen uit de breedte van de vrouw-en-geloofbeweging hebben uitgenodigd. Zowel de christelijke vrouwenorganisaties, als diocesane en provinciale vrouw-en-geloofgroepen en -netwerken, vrouwen die in het kerkbeleid actief zijn en kritische groeperingen als de Vereniging voor theologie en maatschappij en de Basisbeweging Nederland, feministische theologes en emancipatie- en vormingswerksters.

We willen met die synode laten zien, dat er feitelijk al een vrouwenkerk bestaat. Vrouwen hebben de afgelopen tien jaar massaal laten zien, dat zij een gemeenschappelijke noemer hebben gevonden, dat de notie vrouw en geloof niet zonder probleem is en dat daaraan iets moet gebeuren. De synode is een poging om dat te inventariseren. Er is een grote beweging gaande waar de officiële kerken niet meer omheen kunnen.'

Seksisme

Moet die synode leiden tot structurering van die vrouwenkerk?

Van Dijk: 'We kunnen niet vooruitlopen op de uitspraken, die de synode zal doen. Je kunt wel hopen, dat er een plan zal worden gemaakt, dat er ook op organisatorisch niveau meer bundeling van krachten komt.

Het gaat om zaken die in de kerken nooit hebben gekund en nog steeds niet kunnen. Zoals het uitsluiten van vrouwen uit de ambten in de rooms-katholieke kerk. Maar het gebeurt ook nog in de protestantse kerken. Het is stuitend, dat seksistische praktijken, nog steeds doorgaan. We moeten blijven zeuren zodat er toch een evenredige vertegenwoordiging van vrouwen komt. Zolang vrouwen een groot deel van de kerken uitmaken en er actief lid van zijn, moet je daar een pleidooi voor houden.'

Als ik kijk naar de grote christelijke vrouwenorganisaties die deelnemen, bouw je dan niet een splijtzwam in? Zal er vanuit de organisaties niet de roep komen: we moeten de mannen erbij houden?

Wolffensperger: 'In het begin zal dat wel zo zijn, maar bij de agendapunten zullen de meesten wel inzien dat we moeten blijven aankloppen. We kunnen niet langer wachten of men zo goed wil zijn binnen officiële beleidskaders ruimte voor vrouwen te maken. Dat er daarnaast ruimte is voor vrouwen die op eigen termen door willen, dat is een goede zaak. Ik denk niet, dat de vrouwenorganisaties negatief zullen staan tegenover vrouwen die niet langer energie in de kerken blijven steken, maar wel in de eigen beweging. Het moet beide.'

Anti-judaïsme

In welk opzicht verschillen de agendapunten van de vrouwensynode met de doorsnee synode?

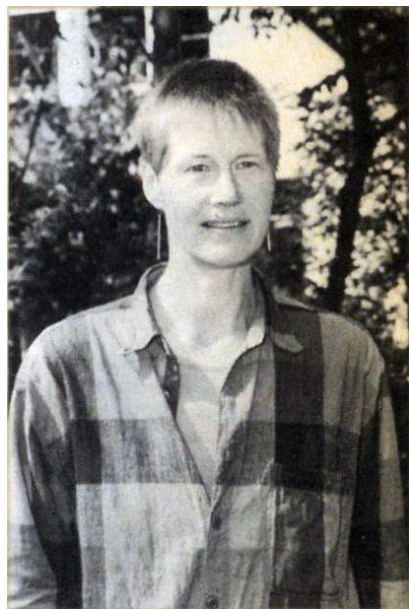
Van Dijk: 'In deze agendapunten worden de interesses en belangen van vrouwen zichtbaar. Dat gebeurt zelden in een gewone synode. Ook de manier van voorbereiden verschilt. Vrouwen die actief zijn in de vrouw-en-geloofbeweging hebben de belangrijke punten aangegeven. We hebben de begeleidsters van de workshops gevraagd aanbevelingen te maken, zodat de zeventig synodeleden zich kunnen inwerken. Zij krijgen achtergrondinformatie over de onderwerpen. Er is een afspraak met de Raad van kerken, dat vrouwen uit de kerngroep van de synode de aanbevelingen voor de raad en voor de lidkerken in zijn septembervergadering zullen aanbieden. De agenda is openbaar: kerkbeleid, organisatie en financiering van de vrouw-en-geloofbeweging. Ook het anti-judaïsme, wat in feministisch theologische teksten nogal eens voorkomt, wordt besproken.'

Onafhankelijkheid

In het boekje dat Kerk en Wereld ter gelegenheid van dit symposium uitgeeft, 'Geloven in macht', zegt Maria de Groot: 'De vrouwen hebben recht op de helft van de middelen van de kerken', dat liegt er niet om.

Wolffensperger: 'Een prima slogan. Intussen moet je bekijken of vrouwen bij de vrouw-en-geloofbeweging financieel niet meer kunnen bijdragen. Het werk staat geweldig onder druk. De subsidies zullen het komend jaar voor een groot deel wegvallen. Overal zie je subsidies en vrouwenplaatsen verdwijnen, ook die vanuit kerken worden gefinancierd'.

Van Dijk: 'En de overheid zegt, dat het vrouw-en-geloofwerk door de kerken moet worden betaald. Maar als je structureel door de kerken wordt betaald, wat gebeurt er dan met je onafhankelijkheid? Misschien kunnen vrouwen een deel van hun bijdrage aan de kerken, die vaak via hun echtgenoot wordt overgemaakt, rechtstreeks aan het vrouw-en-geloofwerk beschikbaar stellen.'

Een van de agendapunten behelst de canon van de bijbel. Weer een splijtzwam?

Pas de laatste jaren is de rechtmatigheid van die canon binnen de feministische theologie ter sprake gekomen, voornamelijk door de boeken van Schüssler Fiorenza. Hoe zullen vrouwen reageren, die hiermee niet vertrouwd zijn?

Van Dijk: 'Ja, dat zal een heet hangijzer worden. We zijn zeker niet van plan een nieuwe canon te gaan uitroepen. Wel willen we een discussie op gang brengen. De aandacht die hiervoor wordt gevraagd, komt van verschillende kanten. Bijvoorbeeld de vraag van de joodse vrouwen om benamingen als Oude en Nieuwe Testament niet langer te gebruiken in de vrouw-en-geloofbeweging maar te spreken over eerste en tweede testament. Dan wordt er ook een mogelijkheid geschapen voor een derde testament'.

Wolffensperger: 'De canon is ooit vastgesteld door mannen. Zij hebben selecties gemaakt. Vrouwen zijn voor een deel uit het eerste en tweede testament weggeschreven. Inmiddels zijn er teksten ontdekt die vermoedelijk vrouwenteksten zijn. Bijvoorbeeld het Evangelie naar Maria zou daarin kunnen worden opgenomen. Ook andere teksten van vrouwen zouden daarin alsnog een plaats moeten krijgen. De vraag is of de canon afgesloten moet zijn. Als je toch veronderstelt dat de openbaring voortgaat, kun je een canon nooit definitief afsluiten.'

Andere teksten

Als vrouwen gaan bekijken welke teksten binnen de vrouw-en-geloofbeweging worden gebruikt en gezag hebben, zou er ook een gedeeltelijk hedendaags derde testament kunnen worden samengesteld?

Van Dijk: 'Ja, oude en hedendaagse teksten. In onze beweging functioneren al geruime tijd andere teksten dan in de kerken, of daarnaast. Het is goed als vrouwen zich samen over de vraag buigen welke teksten daarvoor in aanmerking komen. Wat voor de ene vrouw bevrijdend is, is dat nog niet voor de ander'.

Gezinsideologie

Kerk en gezinsideologie is een agendapunt. Zijn er doorbraken te verwachten op de vrouwensynode?

Wolffensperger: 'Hopelijk wel. Ik denk dat wel duidelijk wordt, dat gezinsideologie verstrekkende gevolgen heeft voor seksualiteit, voor de economische positie van vrouwen en voor de wetgeving daaromheen.

De agenda zal confronterend zijn voor vrouwen die groot geworden zijn bij het gezinsdenken. Als ze op de synode geconfronteerd worden met de problemen die dat voor vrouwen oproept, zal hen dat aan het denken zetten. Gezinsideologie is vandaag niet meer vanzelfsprekend, want zestig procent van de Nederlandse bevolking leeft niet in gezinnen die worden gevormd door vrouw, man en kinderen'.

Het thema zwarte en witte vrouwen heb ik tien jaar in het programma van Kerk en Wereld gemist. Waarom wordt het nu wel geagendeerd?

Van Dijk: 'De vrouw-en-geloofbeweging en de kerk zijn witte bewegingen. Het lijkt ons de hoogste tijd daarin verandering te brengen. Wat betekent racisme in de samenleving en in de kerken? Wat betekent het voor vrouwen?'

Wolffensperger: ‘Wij hebben de zwarte vrouwen die met theologie bezig zijn te weinig ontmoet. Wij zijn er niet op uit geweest en zij hebben wel wat anders te doen dan bij ons aan de bel te trekken. Dus zijn we blij dat er zwarte vrouwen komen. Met gepast wantrouwen van hun kant.’

Ook joodse vrouwen zijn bij de synode betrokken. Hoe ligt die verhouding?

Wolffensperger: Op Kerk en Wereld vinden al vrij lang ontmoetingen plaats tussen feministische joodse en christenvrouwen. Zij kijken naar de onderlinge relatie, hoe de joodse teksten worden gelezen, hoe wordt omgegaan met de joodse traditie en waarom die ineens christelijk wordt genoemd met voorbijgaan aan de inzichten en ervaringen van joodse vrouwen.’

Moeizame gang

De feministische vrouw-en-geloofbeweging heeft altijd gezegd: wij zijn een oecumenische beweging. In die vrouwensynode is nu een oecumenische kracht samengebond. Denk je dat de kerken daar verheugd over zijn?

Wolffensperger: ‘Je zou hopen dat ze het toejuichen. Dat er al een aantal jaren door de kerken schoorvoetend aan oecumene wordt gewerkt, vaak op formele wijze: vertegenwoordigingen, gezamenlijke kerkdiensten, kanselruil hier en daar neemt niet weg dat het een moeizame gang is. Daarnaast zie je dat als er plaatselijk een vrouwengroep start, er in de kortste keren vrouwen uit de kerken op af komen. Ook vrouwen die al jaren niet meer bij de kerken betrokken zijn. Je ziet de oecumene ontstaan. Vrouwen vinden elkaar op de noemer van onderdrukking’.

Het oecumenisch elan van de kerken is op zijn retour. Is de vrouwen-oecumene een nieuwe impuls of wekt ze alleen irritatie in de kerken?

Van Dijk: ‘Dat is moeilijk voorspelbaar. De kerken kunnen heel verheugd zijn. Waar gebeurt het dat zoveel actieve en gelovige vrouwen zich verzamelen? Het is een uniek en hoopgevend gebeuren. Maar de vrouwen nemen ook een kritische positie in. In hun eigen belang zouden de kerken er verstandig aan doen dit serieus te nemen.’

Wolffensperger: ‘Een knelpunt is dat in de vrouw-en-geloofbeweging oecumene van onderaf ontstaat en in de kerken wordt het vrij formeel beoefend. Dat kun je niet gemakkelijk in elkaar schuiven. De manier waarop kerkleiders om de tafel zitten en waarop vrouwen elkaar ontmoeten, is nogal verschillend.’

Eerste structuur

Is het moeilijk in elkaar te schuiven omdat kerken vrouwen niet serieus nemen?

Van Dijk: ‘In de oecumene zijn de vrouwen zelfs een splijtzwam. In de geest van: wij hebben wel vrouwen in het ambt en jullie niet.’

Wolffensperger: ‘Of ze zien het als een intern punt voor elke kerk. De kerken zijn autonoom, met een eigen theologie en een ambtstheologie. In de oecumene wordt angstvallig om de problematiek van vrouwen heen gelopen. Dat de vrouw-en-geloofbeweging oecumenisch bezig is, is positief, maar bedreigend voor de oecumene.’

Vrouwen komen op de agenda's van de kerken niet voor en de meeste kerken hebben geen organen voor vrouwenzaken. Waar blijven die beleidsaanbevelingen die van de vrouwensynode naar de kerken gaan?

Wolffensperger: 'Dat is nog een probleem. We willen voorstellen, dat vrouwen uit de synode volgen wat er gebeurt met de besluiten van de vrouwensynode. Wij hebben niet voor niets vrouwen uit het kerkelijk beleid uitgenodigd, omdat die de vinger aan de pols kunnen houden. Wij hopen dat het niet een eenmalig gebeuren is. Anders is het een strovuur. Wij hopen, dat de deelneemsters het zinvol vinden in deze samenstelling, of een andere, door te praten.'

Dus toch een eerste structuur voor een vrouwenkerk?

Wolffensperger: 'Zo zou je het kunnen noemen, ja'.

Sieth Delhaas: 'Geloven in macht'. Uitgave Kerk en Wereld. Prijs f 12,50 (incl. porto) giro 21 49 45.